

Kraków, 14 listopada 2023 roku

Dr hab. Anna Czarna, prof. UJ
Instytut Psychologii Stosowanej
Uniwersytetu Jagiellońskiego

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Aleksandry Hoffmann-Wróblewskiej
pt. „Rola inteligencji emocjonalnej, kodów moralnych oraz działania
kontekstowego w związku między Ciemną Triadą osobowości i dobrostanem.
Badania wśród pracowników korporacji”,**

napisanej pod kierunkiem dr hab. Agaty Błachnio, prof. KUL
i promotora pomocniczego, dr Pawła Kota.

Przedmiotem recenzowanej rozprawy jest pośrednicząca rola inteligencji emocjonalnej, kodów moralnych oraz moderująca rola działania kontekstowego w związku pomiędzy Ciemną Triadą cech osobowości i dobrostanem. Program badawczy zrealizowany przez mgr Aleksandrę Hoffman-Wróblewską obejmuje dwa badania wykonane wśród pracowników korporacji.

Można uznać, że cele tego skromnego programu badawczego zostały w pewnym sensie zrealizowane, a odpowiedzi na pytania badawcze uzyskane. Inteligencja emocjonalna, kody moralne i działanie kontekstowe odgrywają nikłą lub żadną rolę w związku pomiędzy Ciemną Triadą cech osobowości: narcyzmem, makiawelizmem i psychopatią a dobrostanem. Odpowiedzi te są najprawdopodobniej trafne (np. podobne wyniki pokazujące brak większej roli inteligencji emocjonalnej w skuteczności osiągnięcia celów przez osoby narcystyczne uzyskali ostatnio również Kraft et al., w druku), a jednak trudno nazwać opisany proces dochodzenia do tych odpowiedzi satysfakcjonującym czy przekonującym ze względu na kryteria naukowości. Powodów tego braku przekonania jest kilka – postaram się je przedstawić poniżej.

Pierwszym problemem jest powierzchowny, niepełny, niewyczerpujący przegląd literatury ze szczególnym brakiem syntezy i integracji prezentowanych badań i teorii. Dla przykładu, istnieją dziesiątki badań, publikacji i metaanaliz na temat zdolności emocjonalnych i emocjonalno-społecznych, inteligencji emocjonalnej, a nawet samej zdolności rozpoznawania emocji przez osoby

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5550

+48(12) 664 5553

fax +48(12) 664 5856

www.wzks.uj.edu.pl

narcystyczne, makiaweliczne i psychopatyczne (ich przeglądy można znaleźć m.in. w Blötner et al., 2021; Czarna i in., 2023; Mota et al., 2019; Urbonaviciute i Hepper, 2020). Autorka cytuje dosłownie kilka spośród tego bogactwa literatury. Oczywiście trudno oczekiwać całkowicie wyczerpującego przeglądu przy takiej ilości literatury, ale nadmienienie wyłącznie paru wybranych (wedle jakiego klucza?) publikacji jest jednak zbyt wybiórcze. Co więcej, niestety nawet opis tych kilku wybranych publikacji często nie jest trafny. Dla przykładu, na stronie 30 czytelnik dowiadyuje się, że „zespół Czarna i współpracownicy (2016) wykazali, że narcyzm posiada negatywny związek ze zdolnościami postrzegania, rozumienia, asymilacji oraz zarządzania emocjami.” To nieprawda. Czarna i współpracownicy (2016) piszą już w drugim zdaniu sekcji Results: „EI and narcissism were not significantly related ($r = .06, p = .17$).” (str.1592).

Mało rzetelne podsumowania wyników cudzych badań prowadzą do nieprawdziwych wniosków, np.: „Podane założenia potwierdziły inne wyniki badań (Babiak i Hare, 2006; Chatterjee i Hambrick, 2007; Furnham i in., 2013; Jonason i in., 2020), które wykazały coraz większą ilość osób odnoszących sukcesy zawodowe, mimo wysokiego poziomu cech Ciemnej Triady.” (str. 38). Cytowane badania (przy czym, Babiak i Hare, 2006, nie jest raportem z badań) nie sugerują bynajmniej, że coraz więcej osób z wysokim poziomem cech Ciemnej Triady odnosi sukcesy zawodowe. Z tego co wiem, żadne z tych badań nie dotyczy nawet zmian liczby takich osób w czasie. Podobnych przykładów jest więcej, np. „Ciemna Triada (Paulhus i Williams, 2002) to termin użyty w badaniu do opisanego zestawu trzech cech osobowości: makiawelizmu, psychopatii i narcyzmu, które posiadają wspólny rdzeń objawiający się poprzez niezadowolenie...” (str. 44). Nie spotkałam się w literaturze z tezą, że częścią wspólnego rdzenia tych cech jest niezadowolenie (Paulhus i Williams, 2002, nie wymieniają niezadowolenia) – mam wrażenie, że jest to jakieś błędne tłumaczenie. Podobnie, w wielu miejscach pracy jest mowa o „samodoskonaleniu” jako istotnej motywacji wśród osób z wysokim poziomem cech Ciemnej Triady, zwłaszcza narcyzmu. Trzeba zaznaczyć, że self-enhancement czyli autowaloryzacja, która stanowi kluczową motywację osób wysoko narcystycznych nie jest samodoskonaleniem (bliżej temu pojęciu do samooszukiwania). W niektórych miejscach pracy zresztą zastosowano najprawdopodobniej jakieś niedoskonałe tłumaczenie automatyczne, np. „Uczestnikom zapewniono opisów sytuacji społecznych i poproszono o

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5550

+48(12) 664 5553

fax +48(12) 664 5856

www.wzks.uj.edu.pl

wskazanie na 1 do 5 skali Likerta emocje związane z daną sytuacją, lub zasugerować najbardziej odpowiednie działanie.”, str. 54).

Emocjonalne zaangażowanie w temat własnych badań i rozprawy doktorskiej może być zjawiskiem pozytywnym, ale nie kiedy zamienia się w radykalne, oceniające, zero-jedynkowe, kategoryjne, tendencyjne, nienaukowe i nieobiektywne podejście do tematu. Taką wizję cech Ciemnej Triady wydaje się przejawiać Autorka pracy kiedy pisze m.in. o „wulgarności” osób z Ciemną Triadą cech, „patologiczności” tych cech „postrzeganych przez większość ludzi jako odrażające” (sic!), o „dewiacjach w miejscu pracy”, „narażeniu na narcyzm”, czy kiedy formułuje wnioski nie poparte wynikami badań: „im wyższy poziom cech Ciemnej Triady, tym szybciej zgodnie z naturą dana osoba określi korzyści płynące dla niej samej” i kiedy pisze o niezdolności osób z wysokim poziomem cech Ciemnej Triady do zachowań prospołecznych (taka narracja sugeruje również brak świadomości wielkości, a raczej małości efektów uzyskiwanych w psychologii osobowości). W pracy wielokrotnie pojawia się idea ukrywania i „dawania upustu” ciemnym cechom osobowości („eksponowania ciemnych cech”, które zależy wyłącznie od intencji samej jednostki) – nie wydaje się ona poparta literaturą naukową. Cechy osobowości, tak jak i zaburzenia osobowości, są z reguły egosyntoniczne, w niewielkim stopniu są przedmiotem świadomych manipulacji ze strony „ich właścicieli” (innymi słowy, ukrywanie swojej osobowości nie jest zjawiskiem powszechnym), o których pisze Autorka (np. str. 131-132). Co więcej, jeśli chodzi o ciemne cechy osobowości, szereg badań pokazuje, że przynajmniej osoby wysoko narcystyczne nie wstydzą się przynajmniej swoich cech, swojego narcyzmu, nie ukrywają go. Ich autoprezentacja, jeśli w ogóle jest ukierunkowana to ma na celu raczej przekonanie samych siebie, oszukiwanie samych siebie co do własnej wyższości

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4
PL 30-348 Kraków
tel. +48(12) 664 5550
+48(12) 664 5553
fax +48(12) 664 5856
www.wzks.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

niż oszukiwanie innych. Badania wielokrotnie również pokazywały, że osoby te są świadome swoich cech (m.in. Carlson et al., 2011; Carlson, 2013; Hart et al., 2018) i z łatwością się do nich przyznają, są również metaświadome wrażenia jakie robią na innych ludziach – dlatego opracowano jednopozycyjną miarę narcyzmu (Konrath et al., 2014), która zasadniczo składa się z jednej pozycji, która brzmi: „To what extent do you agree with this statement: *“I am a narcissist.”* (Note: The word “narcissist” means egotistical, self-focused, and vain.)”. I aczkolwiek taka świadomość i metaświadomość rzadko bywają doskonale trafne, to nie ma podstaw twierdzić, że „zdolność osób o cechach makiawelicznych, psychopatycznych i narcystycznych do zachowań adaptacji społecznej może zakrzywić pomiar, tworząc złudzenie zdolności do zachowań prospołecznych”, a „zawyżona samoocena osób o cechach narcystycznych jest równie znaczącym utrudnieniem w próbie generowania uczciwych samoopisów” (str. 131) czy, że „ograniczeniem istniejących miar cech Ciemnej Triady jest konieczność posiadania dużego stopnia samoświadomości, którego wiele osób, zwłaszcza tych o wysokim poziomie narcyzmu, nie posiada” (str. 132).

W przeglądzie literatury brak jest rozróżnienia pomiędzy samoopisowymi a wykonaniami miarami inteligencji emocjonalnej, których użycie często prowadzi do odmiennych wniosków i może utrudniać syntezę istniejących wyników (np. cytowani Giancola et al., 2022, a także Nagler et al., 2014, stosowali samoopisowe miary inteligencji emocjonalnej – str. 43, z kolei Czarna et al., 2016 stosowała wykonaniowe miary).

Tekst pracy trudno nazwać naukowym również ze względu na styl. Swobodne stosowanie określeń „adaptacyjne” i „patologiczne” prowadzi do nieścisłości (w świetle np. prac Lindy Mealey na temat ewolucyjnych podstaw psychopatii i adaptacyjności tej cechy, a także w świetle ogromnej masy danych mówiących o skuteczności osób o wysokim poziomie narcyzmu w zdobywaniu statusu, bogactwa czy partnerów, dowolność używania pojęcia „adaptacyjne” i „nieadaptacyjne” w odniesieniu do cech Ciemnej Triady przez Autorkę wydaje się nienaukowa, publicystyczna). Brak rozróżnienia między literaturą kliniczną a niekliniczną – wnioski wypływające z tych dwóch literatur na temat „ciemnych cech osobowości” są jednak często rozbieżne, ponieważ literatura kliniczna

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5550

+48(12) 664 5553

fax +48(12) 664 5856

www.wzks.uj.edu.pl

zajmuje się patologią, a więc takim natężeniem tych cech, które stanowi przeszkodę, powoduje dysfunkcje w życiu codziennym osób (“a personality disorder is an enduring and inflexible pattern of long duration leading to significant distress or impairment and is not due to use of substances or another medical condition” wg DSM-5). Literatura kliniczna traktuje zatem badane przez siebie zjawiska jako rozdzielne, dyskretne kategorie. Literatura niekliniczna z kolei traktuje te cechy jako zjawiska posiadające rozkład normalny w populacji, z czego wynika, że każdy je posiada w jakimś natężeniu (w pracy często jest mowa o tych, którzy je posiadają i tych, którzy ich nie posiadają, tak jakby nie dotyczyła ona cechy o rozkładzie normalnym). Kolokwialne stosowanie określeń „zgodne z naturą” (lub wielokrotnie powtarzane „niezgodne z naturą”, „wbrew naturze”), „instynktowne” (np. „Biorąc pod uwagę ich naturę, która warunkuje zachowania dokładnie odwrotne do prospołecznych (Zhang i in., 2015), powstaje przypuszczenie, że podejmowanie działań na rzecz drugiej strony ma na celu przynieść im indywidualne korzyści, lecz jednocześnie działanie niezgodne z naturalnym instynktem może przekładać się na poziom ich dobrostanu”, str. 52) nadają pracy raczej publicystyczny, dziennikarski charakter. Stosunkowo niski poziom precyzji tekstu również nie pomaga w rozumieniu tekstu, np. „Założenia potwierdzili Saher i współpracownicy (2021) badając, jak despotyczne przywództwo wpływa na samopoczucie pracowników i ujawnili, że wysoki poziom inteligencji emocjonalnej stanowi ochronę samopoczucia jednostki. Badacze pokazali, że o ile despotyczny lider może być odpowiedzialny za niski poziom dobrostanu u swoich podwładnych, o tyle wysoki poziom inteligencji emocjonalnej zmniejsza negatywne skutki destrukcyjnych zachowań (Saher i in., 2021).” (str. 46). Nie jest jasne o czym wysokim poziomie inteligencji jest mowa, czyjego samopoczucia stanowi ona ochronę (czy lidera czy podwładnego? Zmniejsza skutki zachowań czyich? I u kogo?). Gdzie indziej (str. 19) Autorka pisze: „Szacunki wskazują, że aż trzy miliony pracowników i pracodawców można zaklasyfikować jako posiadających wysoki poziom psychopatii (Babiak i Hare, 2006; Babiak i in., 2010).” Czy te szacunki dotyczą USA czy całego świata, bo najpewniej nie Polski? W wielu miejscach język rozprawy jest mało logiczny (kilkakrotnie powtórzone zdanie, że „narcyzi (...) wykazują silniejszą korelację z wydajnością w pracy”, str. 40, str. 50).

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut

Psychologii Stosowanej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5550

+48(12) 664 5553

fax +48(12) 664 5856

www.wzks.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

Projekt badawczy jest stosunkowo skromny: obejmuje dwa badania przekrojowe. Badania te nie są wolne od problemów: głównym zarzutem w stosunku do pierwszego badania, korelacyjnego, są problematyczne hipotezy. Jest to konsekwencja stosunkowo mało rygorystycznego przeglądu literatury oraz braku syntezy wyników istniejących badań. Hipoteza H2: „Inteligencja emocjonalna jest mediatorem związku między Ciemną Triadą osobowości i dobrostanem eudajmonistycznym. W taki sposób, że występuje ujemna zależność między cechami Ciemnej Triady, a dobrostanem i zależność ta jest wyjaśniana przez inteligencję emocjonalną - im wyższy poziom cech Ciemnej Triady, tym niższa inteligencja emocjonalna i tym niższy poziom dobrostanu.”. Gdzieś zgubiły się niuanse, które można było jeszcze dostrzec przy hipotezie 1: np. narcyzm (przynajmniej ten wielkościowy, mierzony przez miary Ciemnej Triady cech) ma przecież udokumentowany (od dziesięcioleci) pozytywny związek z dobrostanem (m.in. Sedikides et al., 2004).

Wątpliwe z punktu widzenia logiki wydaje mi się również testowanie mediacji tam gdzie brak jest spełnionych podstawowych kryteriów testowania mediacji: brak istotnego związku pomiędzy mediatorem (np. inteligencją emocjonalną i jej podskalami) a zmiennymi zależnymi (dobrostanem i jego podskalami), a często także pomiędzy predyktorem (cechami Ciemnej Triady) a mediatorem. Opis wyników testowania mediacji jest zwodniczy: najpierw mowa jest o tym, że zmienne mediują związki (str. 66), a następnie, że jednak efekty są nieistotne (czyli nie mediują). Na tejże samej stronie mediacja jest pomyłona z moderacją.

W zapisie wyników z tego badania Autorka używa również niekonwencjonalnego (i nieadekwatnego) stylu: podaje R^2 zamiast standaryzowanych (lub niestandaryzowanych) współczynników regresji. Wynika z tego kilka problemów: 1) R^2 nie informuje o kierunku związku, a raczej o dobroci dopasowania modelu, 2) R^2 w przypadku regresji z tak dużą liczbą predyktorów powinno być zastąpione skorygowanym R^2 , ponieważ R^2 w przeciwieństwie do skorygowanego R^2 nie jest odporne na występowanie dużej liczby również nieistotnych zmiennych niezależnych, 3) R^2 całego modelu, tak jak używa go Autorka, nie informuje o wkładzie poszczególnych predyktorów w wyjaśnianie zmiennej zależnej i jest takie samo dla różnych predyktorów w danym modelu (dla przykładu: na str. 58, R^2 podane dla „kodu lojalności/zdrady” i dla „rozumienia emocji” jest takie samo w modelu wyjaśniającym panowanie nad otoczeniem i wynosi $R^2 = ,08$, mimo, że współczynniki regresji dla tych dwóch predyktorów są od siebie różne). Podawanie R^2 całych modeli jest tym bardziej zaskakujące, że w tabelach 2-8 uwzględniono również procent wariancji wyjaśnionej dla każdego predyktora. Ten nietypowy wybór statystyk do raportu jest tym bardziej zaskakujący, że w trzech przypadkach (str. 58) podano R^2 z modelu nieistotnego, tj. źle dopasowanego ($p > .05$) zamiast modelu o dobrym dopasowaniu. Trzeba jednak również zaznaczyć, że wybór statystyk do narracyjnego opisu wyników jest chaotyczny: brak jest informacji i uzasadnienia kiedy i dlaczego wybrano statystykę z pierwszego, drugiego bądź trzeciego kroku regresji hierarchicznej, mimo, że znaczenie wyników każdego z nich jest inne (bo inne zmienne, a więc inne części wariancji są kontrolowane). Opis wyników zawiera również błędy, np. bez względu na krok w analizie, w żadnym wypadku nie jest prawdą, że „Najsilniejszym predyktorem autonomii była psychopatia ($R^2 = 0,04$; $p < 0,05$; $F = 2,76$), a nieco słabszym narcyzm ($R^2 = 0,05$; $p < 0,05$; $F = 1,27$).” (str. 58). W kilku miejscach oszacowania punktowe dla efektów pośrednich nie mieszczą się w podanych przedziałach ufności (np. str. 66). W innych miejscach tekstu podane statystyki nijak nie odpowiadają tekstowi, np. „Różnice między grupami narcyzmu dla stanowisk samodzielnych były nieistotne, a dla stanowisk zarządzających istotne, jednak moc efektów była niska ($F(1,318) = 1,59$, $p < 0,209$; $F(1,318) = 0,03$, $p = 0,872$)”, str. 92).

Skądinąd zaskakujące i bez uzasadnienia (niekoniecznie błędne, ale całkowicie bez wprowadzenia czy wyjaśnienia) pozostaje zastosowanie zmiennych latentnych w badaniu 1.

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5550

+48(12) 664 5553

fax +48(12) 664 5856

www.wzks.uj.edu.pl

Dyskusja wyników badania 1 obfituje w spekulacje, co samo w sobie nie byłoby problemem (a jedynie kreatywnym podejściem do interpretacji wyników), gdyby nie fakt, że niektóre z tych spekulacji są nielogiczne. Dla przykładu: „Wyniki badań nie potwierdziły występowania makiawelizmu jako predyktora dobrostanu, co potwierdza wcześniejsze doniesienia, w których związek makiawelizmu i dobrostanu był nieistotny (Aghababaei i Błachnio, 2015). Wyjaśnieniem dla braku związku zmiennych mogą być badania prowadzone przez Baughman i współpracowników (2014), którzy pokazali, że makiaweliści stosują kłamstwo jako technikę adaptacji społecznej, a to uczciwość jest pozytywnie związana z dobrostanem (Bonnie i in., 2022).” (str. 106). Moim zdaniem, z powyższego fragmentu wynika logicznie, że makiawelizm powinien mieć negatywny związek z dobrostanem, a przecież takiego nie ma.

Drugie badanie jest obciążone jeszcze większą liczbą problemów. Nie jest jasne w jaki sposób dokładnie miało ono dostarczyć odpowiedzi na zadane pytania. Manipulacja eksperymentalna nie wydaje się skuteczna ani trafna. Nie ma pewności co do jej skuteczności, ponieważ nie zastosowano żadnych miar skuteczności manipulacji. Wniosek o niskiej skuteczności opieram na braku istotnych efektów głównych manipulacji na większość zmiennych zależnych. Różnice pomiędzy wersją dla grupy kontrolnej a eksperymentalnej wydają się dosyć subtelne. W sytuacji braku dowodów skuteczności zastosowanej manipulacji dosyć trudno jest właściwie wyciągać wnioski z wyników tego badania. Systematyczne obniżenie dobrostanu w całej próbie, bez względu na wylosowany warunek, może mieć wiele przyczyn, wśród nich m.in. znudzenie lub zirygowanie długo trwającym (godzinnym) badaniem. Cały plan badania pozostawia wiele niewiadomych. Nie jest jasne po co dwukrotnie zmierzono Ciemną Triadę cech. Nie wykorzystano w ogóle danych z drugiego pomiaru. Czy spodziewano się zmiany w zakresie poziomów tych cech? Wyniki przedstawione w tabeli 59 pokazują niski poziom skorelowania wyników w tych dwóch pomiarach ($r \sim (.42 - .46)$), znacznie niższy niż poziom rejestrowany we wcześniejszych badaniach z testem i retestem ($r \sim (.67 - .75)$, Czarna et al., 2016). Powodem tej niskiej korelacji może być zmieniona instrukcja nakazująca wczucie się w opisaną w manipulacji osobę (czy osoby badane wypełniały miarę Ciemnej Triady po raz drugi tym razem „jako ktoś inny”?). Podobny problem w zasadzie odnosi się do miar zmiennych zależnych – nie jest jasne czy miały one mierzyć chwilowy dobrostan osób badanych na zasadzie projekcji

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5550

+48(12) 664 5553

fax +48(12) 664 5856

www.wzks.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Zarządzania

i Komunikacji Społecznej

Instytut

Psychologii Stosowanej

psychologicznej, poprzez „rzutowanie go na inne osoby” czy może mierzyły jakiś rodzaj oceny społecznej (osób angażujących się w działania kontekstowe czy też manipulujących relacjami interpersonalnymi ze współpracownikami albo wreszcie po prostu osób, które nie rozgraniczają pracy od życia prywatnego). Hipotezy bowiem odnoszą się bezpośrednio do dobrostanu osób badanych (np. „H5.1. Podjęcie działania kontekstowego obniża poziom dobrostanu u osób o cechach Ciemnej Triady.”). W świetle tej wątpliwej trafności i adekwatności manipulacji interpretowanie wyników badania jako „przełomowych” (str. 128-129) jest problematyczne. Myślę, że jakiegokolwiek wnioski z tego badania należałoby wyciągać bardzo ostrożnie.

Hipoteza 5.2 (str. 52: „H5.2. Osoby o cechach Ciemnej Triady podejmujące działanie kontekstowe, które przynosi im indywidualne korzyści mają wyższy dobrostan niż osoby, które nie osiągają z niego korzyści”) nie jest całkowicie bezzasadna – w świetle wyników (nie cytowanych przez Autorkę) badań pokazujących, że przejawy wspólnotowości mogą być interpretowane przez osoby np. narcystyczne jako przejawy słabości czy wad (m.in. Bazińska i in., 2004; Niemyjska i in. 2014; Czarna i in., 2014; Zdunek et al., 2022), można by się faktycznie spodziewać tego rodzaju efektów interakcyjnych. Niestety, zastosowane metody badawcze mają zbyt wiele słabości, ich trafność wewnętrzna nie jest jasna. Również moc statystyczna wynikająca z wielkości próby nie wydaje się adekwatna do wykrycia tak złożonego i prawdopodobnie małego efektu interakcyjnego. Wreszcie, zastosowany podział badanych wedle średniej (tu nie ma jasności: na str. 109 mowa jest o podziale wg mediany, a na str. 114 według średniej) cech Ciemnej Triady jest przestarzałym i niekorzystnym rozwiązaniem powodującym dramatyczną utratę informacji. Takie rozwiązanie statystyczne nie miałyby dzisiaj szans na publikację w dobrych pismach.

Problematyczna jest też kwestia rzetelności miar zastosowanych w badaniach. Z jednej strony jest prawdą, że „w skalach o niskiej ilości składników w poszczególnych wymiarach niska rzetelność pomiaru jest statystycznie uzasadniona (Cronbach, 1951)” (str. 53 i 131) i sądzę, że można zastosować taką argumentację próbując obronić używanie miar o rzetelności granicznej lub nawet niskiej ($\alpha = 0,45$ dla autonomii, $\alpha = 0,56$ dla panowania nad otoczeniem, $\alpha = 0,63$ dla rozwoju osobistego, $\alpha = 0,41$ dla relacji z innymi), z drugiej jednak rzetelność na poziomie $\alpha = 0,18$ (dla celu życiowego w badaniu 1) czy $\alpha = 0,06$ (dla relacji z innymi w badaniu 2) lub $\alpha < 0$ (dla celu życiowego w badaniu 2: czy na pewno ten wskaźnik

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5550

+48(12) 664 5553

fax +48(12) 664 5856

www.wzks.uj.edu.pl

został prawidłowo obliczony?) jest jednak zdecydowanie za niska i nieakceptowalna po prostu. Skale o tak niskiej rzetelności należałoby wykluczyć. Nasuwa się pytanie dlaczego w badaniu 2 zastosowano to samo narzędzie, które miało tak niskie rzetelności w badaniu 1.

Wykresy mające służyć prezentacji wyników badania 2 nie spełniają swojej funkcji. Ze względu na brak słupków błędów nie sposób z nich wyciągnąć jakichkolwiek wniosków. Rysunek 5 zawiera dodatkowo błąd w opisie (wbrew opisowi na wykresie nie przedstawiono odchyleń standardowych). W niektórych przypadkach wykresy sugerują wręcz błędne wnioski: np. oglądając Rysunek 7 czytelnik spodziewa się absolutnego braku istotnych różnic pomiędzy grupą kontrolną i eksperymentalną, a także braku różnic pomiędzy grupami niskiej i wysokiej Ciemnej Triady oraz braku efektów interakcyjnych – ponieważ prezentowane linie pokrywają się niemal doskonale. Tymczasem wyniki tej części badania, zaprezentowane w Tabeli 65 pokazują istotne efekty pomiarów, marginalnie nieistotny efekt interakcji pomiarów z grupą oraz istotny efekt wyższego rzędu: pomiaru z grupą i z Ciemną Triadą. Te wyniki są zaskakujące również biorąc pod uwagę podane w Tabeli 64 średnie dla wszystkich kombinacji poziomów tych zmiennych. W szczególności zaskakujący jest wynik opisany następująco: „Różnice między grupami eksperymentalną i kontrolną były istotne w pomiarze 2 w grupie wysokiej Ciemnej Triady ($F(1,156) = 5,18$, $p = 0,024$, $\eta^2 = 0,03$).”, biorąc pod uwagę, że mowa o różnicy pomiędzy $M_k = 11,21$, $SD_k = 1,46$ a $M_e = 11,90$, $SD_e = 1,32$. Wykonane przeze mnie obliczenia na wskaźnikach zbiorczych oraz symulacje na wygenerowanych zbiorach o podobnych średnich i rozkładach nie potwierdzają wyników, tj. nie dają żadnych istotnych efektów z wyjątkiem efektu powtórzonego pomiaru – zakładam jednak, że bez wglądu w surowe dane trudno tu jednoznacznie stwierdzić pomyłkę w obliczeniach.

Pomyłkę z kolei można stwierdzić w opisie wyników mówiących o różnicy pomiędzy pomiarem 1 a pomiarem 2. na stronach 119, 125 i 127. Efekty wielkości $\eta^2 = 0.81$, $\eta^2 = 0.36$, $\eta^2 = 0.70$ odpowiednio, określone są tu jako „niewielkie różnice”. W świetle konwencji przyjmowanych w statystyce, gdzie $\eta^2 = 0.01$ oznacza efekt mały, $\eta^2 = 0.06$ efekt średni, $\eta^2 = 0.14$ efekt ogromny, te efekty obniżenia dobrostanu pomiędzy pomiarem 1 i 2. należy uznać za co

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4

PL 30-348 Kraków

tel. +48(12) 664 5550

+48(12) 664 5553

fax +48(12) 664 5856

www.wzks.uj.edu.pl

najmniej ogromne. Wśród pomniejszych błędów dotyczących wielkości efektów – w kilku miejscach pracy (str. 91, 92, 95, 97) mowa jest o „mocy efektów”, zamiast wielkości.

Niedoskonałości tych dwóch badań nie byłyby prawdopodobnie „zabójcze” dla niniejszego projektu, gdyby miał on kontynuację w postaci kolejnych, lepiej zaplanowanych badań (np. z trafną manipulacją o skuteczności sprawdzonej w pilotażach). Niestety ten projekt kończy się na tych dwóch badaniach, a kumulacja dużej ilości błędów wszelakiego rodzaju negatywnie rzutuje na ocenę pracy. Nie daje pewności co do umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora.

Spśród błędów pomniejszych, aczkolwiek utrudniających rozumienie tekstu: zanotowałam 72 błędy gramatyczne oraz 29 błędów interpunkcyjnych i sporą liczbę błędów typu non sequitur. Błędy interpunkcyjne najczęściej dotyczą nagminnego wstawiania przecinka przed spójnikiem „a” w funkcji łącznej (np. „dobrostan a narcyzm”) oraz wstawiania przecinka pomiędzy podmiot a orzeczenie, a także pomiędzy orzeczenia a dopełnienie.

Opinia końcowa

Ogólnie rzecz biorąc, rozprawa dokumentuje realizację programu badawczego składającego się z dwóch badań. Pomimo interesujących pomysłów, tematu o pewnym znaczeniu społecznym oraz ciekawych hipotez, zawiera dużą liczbę błędów (również w zakresie projektu badań), które obniżają wartość wyników tych badań.

Niestety nie mogę z czystym sumieniem stwierdzić, że rozprawa doktorska magister Aleksandry Hoffmann-Wróblewskiej pt. „Rola inteligencji emocjonalnej, kodów moralnych oraz działania kontekstowego w związku między Ciemną Triadą osobowości i dobrostanem. Badania wśród pracowników korporacji” spełnia wszystkie warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 18 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz w Regulaminie przeprowadzania postępowań w sprawie nadania stopnia doktora na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II.

Literatura cytowana

Bazińska, R., Drat-Ruszczak, K., Pałucha, M. (2004). Preferowanie sprawności i ignorowanie moralności jako wyraz narcystycznej regulacji obrazu Ja. *Czasopismo Psychologiczne*, 10(2), 141-54.

Blötner, C., Steinmayr, R., Bergold, S. (2021). Malicious mind readers? A meta-analysis on Machiavellianism and cognitive and affective empathy. *Personality and Individual Differences*, 181, 111023.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111023>

Carlson, E. N. (2013). Honestly arrogant or simply misunderstood? Narcissists' awareness of their narcissism. *Self and Identity*, 12(3), 259-277.

Carlson, E. N., Vazire, S., Oltmanns, T. F. (2011). You probably think this paper's about you: Narcissists' perceptions of their personality and reputation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(1), 185–201. <https://doi.org/10.1037/a0023781>

Czarna, A. Z., Czerniak, A., Szmajke, A. (2014). Does communal context bring the worst in narcissists? *Polish Psychological Bulletin*, 45(4), 464-468. doi:10.2478/ppb-2014-0056

Czarna, A.Z., Leifeld, P., Śmieja, M., Dufner, M., Salovey, P. (2016). Do narcissism and emotional intelligence win us friends? Modeling dynamics of peer popularity using inferential network analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 42, 1588-1599. doi: 10.1177/0146167216666265.

Niemyjska, A., Bazińska, R., Drat-Ruszczak, K. (2014). The mystery of communion in narcissism: The success-as-a-flaw effect. *Polish Psychological Bulletin*, 45 (4), 453-463

Hart, W., Tortoriello, G.K., Richardson, K. (2018). Narcissists' Perceptions of Narcissistic Behavior. In: Hermann, A., Brunell, A., Foster, J. (Red.) *Handbook of Trait Narcissism*. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-92171-6_30

Konrath, S., Meier, B. P., Bushman, B. J. (2014). Development and validation of the single item narcissism scale (SINS). *PLOS one*, 9(8), e103469.

Kowalski, C. M., Rogoza, R., Vernon, P. A., Schermer, J. A. (2018). The Dark Triad and the self-presentation variables of socially desirable responding and self-monitoring. *Personality and Individual Differences*, 120, 234-237.

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4
PL 30-348 Kraków
tel. +48(12) 664 5550
+48(12) 664 5553
fax +48(12) 664 5856
www.wzks.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Kraft, L., Czarna, A.Z., Geukes, K., Back, M., Dufner, M. (w druku).
Do objective and peer-perceived qualities moderate the effect of narcissism on
social outcomes? *Collabra*

Mota, S., Leckelt, M., Geukes, K., Nestler, S., Humberg, S., Schröder-
Abé, M., Schmukle, S. C., Back, M. D. (2019). A comprehensive examination
of narcissists' self-perceived and actual socioemotional cognition
ability. *Collabra: Psychology*, 5(1), 6. <https://doi.org/10.1525/collabra.174>

Sedikides, C., Rudich, E. A., Gregg, A. P., Kumashiro, M., Rusbult, C.
(2004). Are normal narcissists psychologically healthy?: Self-esteem
matters. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(3), 400–
416. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.87.3.400>

Urbonaviciute, G., Hepper, E. G. (2020). When is narcissism associated
with low empathy? A meta-analytic review. *Journal of Research in Personality*,
89, Article 104036. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2020.104036>

Zdunek, R.R., Czarna, A.Z., Sedikides, C. (2022). Grandiose
(communal and agentic) narcissism and predicted (dis)obedience in the
Milgram paradigm. *Personality and Individual Differences*, 189, 111514.

Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej

Instytut
Psychologii Stosowanej

Anna Czarna

ul. Prof. St. Łojasiewicza 4
PL 30-348 Kraków
tel. +48(12) 664 5550
+48(12) 664 5553
fax +48(12) 664 5856
www.wzks.uj.edu.pl